

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 86 Format .....

No. Inventar 146 Anul .....

Secția ..... Raftul .....

Inv. 86.
~~Inv. A. 65.331~~

UN CUVÂNT

ASUPRA

238333

INVOELILOR AGRICOLE

CONFERINȚA

ținută la Ateneul din București
în seara de 2 Februarie 1907, la serbarea Cercului
„Sezătoarea Săteanului“

DE

VASILE M. KOGÂLNICEANU

Fost deputat al colegiului țărănesc din județul Roman

49

146

BUCUREȘTI

NOUA TIP. PROFESIONALĂ, DIMITRIE C. IONESCU

10, — Strada Șelari, — 10

1907

8 C/9B

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI

Cota

86

Inventar

C146

LCU 86/01

MOTTO :

Tăranul este Talpa casei

1857, Mihail Kogălniceanu

Apărarea țaranului este o chestiune
de apărare națională.

«Chestiunea Țărănească» fila 45.

B.C.U. Bucuresti

C146

Doamnelor și Domnilor,

Toți acei cari cunosc cât de puțin chestiunea țărănească, știu, de sigur, că problema cea mai grea și mai dureroasă în acelaș timp, este aceea a învoielilor agricole. Nu cred să existe în țara noastră o problemă economică mai mare și mai însemnată și totdeodată mai plină de urmări pentru viața întregului nostru popor, ca aceea a învoielilor. Fără a exagera, pot spune că ea stăpânește și cuprinde toate celelalte probleme ale chestiunii țărănești, care, socot eu, nu va fi niciodată deslegată, dacă nu se va face ca învoielile să fie mai ușoare pentru țărani. Invoielile sunt la temelia chestiunii țărănești și deci la temelia neamului. Stăm rău la sate, fiindcă avem învoieli rele, și fiindcă stăm rău la sate, nu stăm bine nicăiri, nici cu închegarea neamului de aci din România, nici cu politica națională de aiurea. E de neînchipuit, ce pagube uriașe avem din faptul că țărănul român din România liberă este rob din

pricina învoielilor, — după cum voi arată îndată.

Suntem opriți pe toate căile de a propăși în mod temeinic, și aceasta numai fiindcă târâm în urma noastră ghiuleaua grea a chestiunii țărănești nedeslegată încă. Ne fâlim cu propășirea din ultimii ani, dar nu ne dăm seama cu ce preț a fost răscumpărată propășirea aceasta: cu prețul sângelui țaranului român.

Temelia e șubredă, pentru că satele sunt locuite de o populațiune adâncită în sărăcie și în neștiință. Și satele sunt adâncite în sărăcie și în neștiință, fiindcă învoielile agricole strâng pe țaran ca într'un cerc de fier până la înăbușire. Intreaga viață a satelor este otrăvită din pricina învoielilor cari apasă asupra locuitorilor până la doborâre.

Învoielile înfățișează munca, și la sate tot țaranul trebuie să se învoiască, adică să se tocmească cu muncă la moșia proprietății vecine. Țăranii săraci, se înțelege dela sine că se tocmește la moșia mare, dar chiar mijlocașii și, uneori, până și fruntașii iau pământ în dijmă. Toți sunt nevoiți să treacă pe la curtea boerească, fie că au, fie că n'au trebuință neapărată de pământ. Țăranul care s'ar opune de a se învoi, fie luând pământ în dijmă, fie islaz pentru pășune, ar fi privit de proprietar sau arendaș ca un nesupus, ca un om rău, care trebuie prigonit prin toate mijloacele. Oamenii sunt nevoiți să

îa pământ sau imaș și să treacă astfel sub jugul apăsător al condițiunilor *impuse* de proprietate.

De altmintrelea, țărani vin singuri să-și vâre capul sub jug fără să fie siliți, fiindcă sărăcia îi împinge la aceasta. Marea mulțime a țăranilor este săracă și fără alte mijloace de traiu decât munca câmpului. Vre-o 400.000 de țărani, capi de familie, nu au pământ de loc, sau au foarte puțin, în devălmășie cu frați, surori sau rude. Ceilalți săteni au iar pământ foarte puțin. La 1864, Mihail Kogălniceanu, făcând lovitura de stat împotriva amândouor partide de guvernământ: și al celui liberal și al celui conservator, a dat, ce e dreptul, prin legea de improprietărire, pământ țăranilor; dar de atunci până azi, pământul s'a îmbucățelit prin moșteniri, s'a petecit, ajungând la o nimica toată. Fără de pământ, ce alta să facă țăranul decât să-l caute aiurea, unde îl poate găsi, în orice condiții! Când cineva e flămând, nu stă mult la tocmeală asupra condițiunilor de muncă; el primește orice condițiuni, numai să nu fie lăsat a muri de foame. Lipsa de pământ este dar cea dintâiu pricină care silește pe țăran să vie la curtea boerească, pentru a cere un petec de câteva pogoane ca să-l muncească în dijmă, cum e în Muntenia, sau în bani, cum e în Moldova.

O a doua pricină, tot așa de însemnată ca

cea dintăiu, dacă nu chiar mai însemnată, este lipsa de islaz, de imaș. Țăranul e nevoit să ție vite de jug, fiindcă fără de ele nu ar putea să iă pământ în dijmă și să-l muncească. Toată averea săteanului stă în vite; fără de ele e un simplu lucrător, care nu poate aveà speranță de ridicare, oreât s'ar căzni și ar fi de harnic. Țăranul însă nu are pășune, și neavând-o, e silit iar să vie la proprietate și să se lase a fi desbrăcat și jefuit pentru erbăritul vitelor sale.

E neînchipuit răul ce a făcut satelor lipsa de pășuni. Dacă țăranul ar aveà imaș, el n'ar mai atârna prin erbărit de moșia mare vecină, și, nemai fiind așa de atârnat, ar putea să iă pământ în dijmă în alte condițiuni de cum le iă acum; ar putea să silească pe proprietar sau arendaș să-i plătească munca *omenește*, și să nu-l mai încarce cu tot felul de angarale. Erbăritul, ca și lipsa de pământ, fac pe țăran să se deà rob legat de moșie și să se lase a fi prădat ca în codru.

Țăranul nu are putința de a stà de vorbă cu arendașul sau proprietarul asupra condițiunilor muncii și a învelii. El se află într'o așa stare, încât n'are de ales decât între a veșteji pe loc și chiar a pieri de foame, sau a primi cu moartea în suflet toate muncile, taxele, podvezile și apăsările cu cari il încarcă proprietatea.

El nu e liber de a discuta, ci trebuie să se

supuie. Lucrurile sunt potrivite așa la sate, că proprietarul moșiei mari este stăpân atotputernic, iar țăranul e robul, unealta de muncă, materialul de exploatat și de jăcmănit. Totul e făcut ca țăranul să fie cât mai legat de moșie. În 1864, când s'au împroprietărit țăranii, hotărniciiile s'au făcut — prin venalitatea inginerilor hotarnicii greci și străini — în așa fel ca moșia mare să înconjoare locurile sătenilor din toate părțile, și să-i silească prin aceasta a fi nevoiți să treacă prin moșia boerească spre a-i avea la mână. Și se știe doar ce înseamnă la sate a nu avea drum de trecere decât prin moșia mare, sau a-și avea pământul risipit în tarlale mici, așezate printre pământurile proprietății; arendașul sau oamenii proprietarului se folosesc de aceasta pentru a supără în tot felul și în tot chipul pe țăran, a-i globi vitele, a-l încărca cu datorii pentru gloabă, și a-l aduce la robire, adică la învoială.

Lipsă de pământ, lipsă de pășune, lipsă de drumuri, lipsă de trecere la apă, lipsă de comasări, — adică unirea tuturor bucățelelor de pământ risipite ale aceluiaș țăran într'o singură bucată mare, — toate acestea, și încă alte multe și numeroase pricini, fac ca țăranul să fie silit să se dea pe mâna proprietății. Aceasta, știind că țăranul n'are alt mijloc de traiu decât munca câmpului, știind că el nu se poate duce aiurea, fiindcă nicăiri nu găsește condiții mai bune,

știind că nu are pășune pentru vite și că fără de vite e un om mort, se folosește în chip neomenos de nevoia țaranului și-l supune unor condițiuni de muncă și de plată cari, pe bună dreptate, nu se pot numi altfel decât condițiuni de jaf.

Nu aș vroi să se crează că exagerez. Din potrivă, sunt mai prejos de adevăr, căci a vorbi despre învoielile agricole, înseamnă a povesti suferințele bietului nostru țaran, înseamnă a descrie robia lui, robie trupească și sufletească, înseamnă a face istoria exploatării omului de către om în țara noastră. Învoielile agricole înfățișează numai în aparență munca agricolă; în realitate ele însemnează exploatarea muncii omului și nu a pământului. Nu cred să se găsească țară în lume, unde exploatarea muncii omului să fi atins gradul de neomenie pe care l'a atins în satele noastre. Când, începând a studià mai de aproape chestiunea țărănească, cercetezi învoielile și vezi lungul și nesfârșitul șir de apăsări sub care e doborât țaranul, nu e chip să nu te înfiori la gândul că ce s'ar fi făcut țara, sau ce s'ar face încă azi, dacă săteanul nostru n'ar fi așa de blând și supus, așa de înțelept și răbdător.

Noi, — vorbese chiar de acei cari avem dragoste sinceră pentru țărani, — nici nu ne dăm seama de starea lucrurilor, orcât ni s'ar părea că o cu-

noaştem de bine, și mai ales de comoara de neprețuite însușiri care este sufletul și mintea țăranelui român. Trăind aci, ne-am obicinuit cu starea lucrurilor care domnește la sate, dar când te adâncești în cercetări, când citești actele de învoieli, când faci cu condeiu în mână socoteala de ce câștigă și ce pierde țăranul la învoieli, când te uiți la biletele de socoteală și de datorii cu cari se încarcă săteanul, când îți trece adică pe dinaintea ochilor întreaga jale și toată nedreptatea ce se face țăranelui nostru, sub privirea nepăsătoare sau complice chiar a stăpânirii, atunci abiã îți dai seama cu adevărat că blândețea merge prea departe și că răbdarea ar trebui să aibă și ea margini ; atunci abiã simți ce va să zică nedreptate, ce va să zică jaf și pradă, ce va să zică bătae de joc pentru munca și drepturile omului.

Invoielile sunt isvorul tuturor relelor. Ele țin pe sătean în sărăcie, fiindcă îi răpesc tot rodul muncii sale. Cum să propășească țăranul, cum să facă economii și să-și îmbunătățească gospodăria, cum să se ridice el și copiii lui la bună stare, dacă învoielile îl silesc să trăiască de azi pe mâne și să nu poată pune deoparte nimic ? Cum să se ridice țăranul, dacă proprietarul sau arendașul nu se mulțumesc decât cu un câștig, — luat firește din munca lui — de 600 la sută și peste ? Aceasta este pricina ruinei țăranelui.

Se știe că învoielile, chiar acolo unde nu sunt încă una și una, tind să ajungă aci. În orice caz, dacă luăm în seamă taxele, muncile cu zilele și carul, prisosurile dela erbărit, rămășițele, datoriile dela muncile neîmplinite, măsurătoarea falsă, puii de găină și celelalte îndatoriri, claca, și mai ales reșfeturile, adică pogoanele muncite fără de dijmă de țărani, dacă ținem seama de toate aceste angarale, avăeturi și podvezi ce cad fără îndurare pe spinarea țaranului, e ușor de văzut că învoielile sunt peste măsură de grele, și că, la urma urmelor, dijma ajunge să fie tot una și una, chiar acolo unde nu e încă așa.

Să luăm o pildă. Iată o moșie din județul Ilfov, pe ale cărei contracte de învoială cu locuitorii le-am văzut, și să socotim la cât revine cheltuiala și câștigul proprietarului, și la cât cheltuiala și câștigul țaranului.

Moșia de care vorbesc are 1200 pogoane. Ea e exploatată de proprietar. Arenda în localitate e în mijlociu de 22 lei pogonul. Brațe sunt multe.

Invoiala e următoare: Țăranul primește 2 sau 3 pogoane pentru porumb, și face, în schimbul lor, reșfet: 1 sau 1^{1/2} pogoane grâu, după cum i s'au dat 2 sau 3 pogoane, apoi 4 zile cu carul, 8 zile cu mânila, 6 chile la gară, 2 găini, 10 ouă, taxă de pândărit 2 lei. Erbăritul: 7 vite mari la pogon, socotite vita mare 6 lei, vita mică 2 lei; fiecare țaran învoit trebuie să mai

facă, în afară de aceste taxe, și alte munci, prisoase, în cazul de față câte un pogon ogor.

Pe temeiul acestei învoieli, care nu e socotită ca rea, să vedem acum ce ia proprietarul dela țaran și ce ia țaranul dela proprietar. Proprietarul ia dela țaran: munca și sămânță pentru 3 pogoane grâu, à 36 lei pogonul: 108 lei; pentru 3 pogoane pândărit, à 2 lei: 6 lei; reșfet 1 $\frac{1}{2}$ pogon grâu, à 24 lei pogonul: 36 lei; 4 zile cu carul à 4 lei ziua: 16 lei; 8 zile cu mânila, à 2 lei ziua: 16 lei; 6 chile transport, à 2 lei: 12 lei; 2 găini și 10 ouă 3 lei; în total 197 lei. Apoi urmează taxele pentru erbărit: 7 vite mari, à 6 lei capul de vită: 42 lei; 70 vite mici, à 2 lei: 140 lei; 1 pogon ogorât lei 5; în total dela erbărit 187 lei. Adunând la un loc valoarea în bani a muncii pe care o face țaranul proprietarului pentru cele 3 pogoane loc de arătură și 2 pogoane islaz ce i se dă, avem suma de 384 lei încasați de proprietar. Țaranul a luat, după cum am văzut, 3 pogoane loc de hrană, cari à 22 lei pogonul, cât costă pe proprietar, fac 66 lei, și 2 pogoane islaz, tot à 22 lei, 44 lei; în total 110 lei. Va să zică, pe când proprietarul ia dela țaran o valoare de 384 lei, țaranul nu ia dela proprietar decât 110 lei. Impărțind totalul de 384 lei prin 5 (numărul pogoanelor), înseamnă că proprietarul ia pentru un pogon,

care l'a costat 22 lei, suma de 77 lei, afară de produse din dijmă și alte angarale.

Altă pildă.

O moșie din județul Ialomița, ale cărei contracte agricole iar le cunosc. Moșia e în întindere de 8000 de pogoane și e arendată cu 72000 lei, plus fonciera. Brațe sunt puține. Invoielile sunt deci mai ușoare: din trei una, și la fiecare trei pogoane unul reșfet cu desăvârșire (ogor, arat, semănat,—însă cu sămânța arendașului,—secerat și cărat). Avaeturi: 2 zile cu carul, 4 zile cu mânila, 6 chile transport à 1 leu, 2 pui, 10 ouă. Erbăritul: 7 lei de vită mare, 1.50 de vită mărunță. Islaz: două vite la un pogan.

Să socotim acum prețurile, pentru a vedea cât ia arendașul și cât țăranul:

Arendașul	Lei	Țăranul	Lei
Muncă și sămânță pentru		12 pog., à 9 lei conform	
3 pog. grâu, à 36 lei. . .	108	arenzei	108
Muncă și sămânță pentru			
3 pog. porumb, à 30 lei	90		
Pândărit la 6 pog. à 2 lei	12		
3 pog. grâu reșfet, numai			
munca, à 24 lei.	72		
2 zile cu boii, à 3 lei. . .	6		
4 zile cu mânila, à 1.50	6		
6 chile transport, à 1 leu	6		
2 găini și 10 ouă, à 1 leu	3		
Total . . .	<u>303</u>		
Erbărit:		Erbărit:	
4 vite mari, à 7 lei . . .	28	3 pog. islaz à 9 lei pog.	27
20 „ mici, à 1.50. . . .	30		
Totalul proprietarului	<u>361</u>	Totalul țăranului. . .	<u>135</u>

Să vedem acum mai departe cu ce se alege proprietarul și cu ce țăranul.

Presupunând că țăranul recoltează câte una chilă de porumb pe pogon, și socotind chila cu 30 lei, înseamnă că pe 6 chile a încasat 180 lei; de asemenea socotind că a făcut câte o chilă de grâu la pogon, à 63 lei chila, înseamnă că a încasat 378 lei, în total 558 lei. Dacă din suma aceasta scădem cheltuelile făcute de el cu munca și sămânța lui, atât pe pogoanele arendașului cât și pe partea lui, avem adevăratul venit al țăranului. Am văzut mai sus, că în afară de erbarit, țăranul a dat arendașului o muncă în valoare de 303 lei; mai adăogând la acești 303 lei, valoarea muncii și a seminței pe pogoanele lui, socotită la 180 lei pogoanele de porumb (à 30 lei pogonul) și la 216 lei pogoanele de grâu (à 36 lei pogonul), avem în total o cheltuială făcută de țăran de 699 lei. Scăzând cheltuiala aceasta din venitul de 558 lei, înseamnă că *țăranul a avut o pagubă de 141 lei sau de aproape 12 lei la pogon.*

Va să zică, la învoieli ușoare, țăranul este în pagubă. Ce să mai zicem atunci de cele grele? Dacă, cu toate pagubele acestea, țăranul mai poate dăinui, pricina e că el nu-și socotește munca lui: o dă pe degeaba; el, cu toată familia lucrează fără a se gândi cât i-ar reveni, ca salar sau preț, dacă n'ar luă pământ și s'ar an-

gajă ca simplu muncitor. Lucrul în dijmă nu e plătit de către proprietar sau arendaș. Țăranul e mereu în pagubă, chiar și în anii cei buni. El se spetește muncind, fără a avea altceva în schimb, decât putința de a duce o viață în vecinică lipsă și sărăcie.

Socoteala pe care am făcut-o mai sus se poartă pentru întreaga țară; luați orice contract agricol, și socotiți munca la care se îndatorează țăranul cu prețul muncii hotărât de consiliile județene, cum și prețul seminței, al transportului, al diferitelor taxe, al puilor de găină și celelalte, și scădeți toate acestea din totalul venitului câpătat după culesul bucatelor, și o să vedeți că țăranul lucrează în pagubă. Și să se știe seamă, că vorbesc aici de învoielile ușoare, nu de cele apăsătoare, unde se jupoae țăranul fără pic de omenie și rușine.

Să dau acum un exemplu de contract agricol, privitor numai la erbărit, pe care l'am găsit publicat într'o revistă economică:

Moșia, așezată în județul Dâmbovița, e arendată cu 12 lei pogonul. Invoiala numai pentru erbărit, cam pe 20 pogoane islaz. Erbăritul: lei 6 de vita mare și lei 1 de vită mărunță. Acestea sunt taxele, dar țăranul mai e *indatorat* prin contract la următoarele munci: 2 pogoane arătură de primăvară, 1 $\frac{1}{2}$ pogoane seceră de ovăs, 1 pogon seceră de rapiță și zile cu carul. Avae-

turi *fără de plată* de fiecare învoit: 1 pogon arat și semănat, 40 hectolitri duși la gară de depărtare 10 klm.; 40 hectolitri duși la gară, de depărtare 22 klm.; dusul de câte $\frac{1}{2}$ stj. lemne la o depărtare de 40 klm.; adusul mașinei de treerat de ori unde ar fi și 6 lei de nume; apoi 2 găini, 10 ouă, limbă și mușchiu de porc.

Făcând socoteala, vedem că țăranul plătește aci un pogon de islaz cu suma de $44\frac{1}{2}$ lei, pe când arendașul plătește 12 lei pogonul, și cel de arătură și cel de islaz. Greutatea învoiclii nu stă aci însă numai în faptul că islazul costă așa de scump, ca preț nominal,—căci în realitate, mai socotind și celelelte munci, costă mult mai mult,—ci în faptul că, din pricina erbăritului, țăranul e robit, silit fiind ca să primească toate condițiunile arendașului. Dacă nu împlinește vreo condițiune, arendașul îl scoate dator vândut, îl încarcă cu prețuri de două și de trei ori mai mari decât prețul cu care l'a tocmit întâia oară, și de multe ori îl lasă nedijmuit până în adâncul iernii sau își oprește cu silnicie din partea țăranului atât cât vrea.

Aș putea firește să înmulțesc pildele, să mai citez contracte de învoieli și de dijmă, dar atâta ajunge. Am ales dinadins învoieli așa zis ușoare, pentru a arată că chiar la acest fel de învoieli țăranul lucrează în pagubă și, din pricina aceasta, nu poate prospera. În asemenea condițiuni, este

vădit ca lumina zilei că învoielile sunt isvorul tuturor relelor, și că numai de aceea nu se poate ridică țăranul, fiindcă lucrează numai în pagubă. Să nu ne înșelăm: Câtă vreme populațiunea rurală va fi silită să plătească fiecă pagon de loc cu 50—90 lei (cât e valoarea muncii și a celorlalte angarale, după cum am arătat mai sus), în timp ce pe arendaș nu-l costă decât 9—15 lei pagonul; câtă vreme muncile făcute arendașului și lui însuși, vor ridică costul bucatelor culese pe pogoanele lui la 200—400 % peste valoarea acestor bucate aduse spre vânzare pe piață (adică costul unei chile de porumb 100—140 lei și a unei chile de grâu 180—210 lei, față de 35 și 70 lei cât se vinde de obicei porumbul și grâul pe piață); atâta vreme cât va ține starea aceasta de lucruri țăranul nu poate aveà nădejde ca să propășească. Muncile și avaturile cerute de arendaș înghit cea mai mare parte din rodul muncii sale și-l lasă tot sărac, mulțumit că intră în iarnă fără de datorii, atunci când intră.

Un asemenea lucru se întâmplă însă rar. Țăranii sunt de obicei scoși cu datorii și încărcăți la socoteală. Contractele agricole au, contrar legii tocmelilor din 1893, articole în cari se prevăd pedepse bănești, adică încărcarea la socoteli, în caz când țăranul nu va săvârși toate muncile prevăzute în contract. Arendașul sau proprietarul fac astfel ca țăranul înadins să nu

poată săvârși toate muncile prevăzute în contract, și, la toamnă, după isprăvitul lucrărilor, la socoteală, îl scot dator, bine-înțeles îndoit și întreit cât fusese valoarea dintăiu. Sunt moșii, atât în Muntenia cât și în Moldova, cari sunt lucrate în întindere de 30—40%_o numai cu lucrul țăranilor provenit dela datorii din munci nesăvârșite; arendașul sau proprietarul încasează 6—800%_o peste valoarea dintăiu a prețului cu care a fost angajat țăranul să muncească.

La erbărit se încarcă de asemenea țăranul cu prețul îndoit și întreit atunci când nu face la vreme muncile, sau, mai bine zis, prisosurile hotărâte în contract. E o camătă înfricoșătoare aceea care se practică cu rămășițele și cu datoriile; țăranul nu se mai poate scăpa niciodată de ele și plătește fără încetare.

Erbăritul în bani se deosibește după localitate: pentru vitele mari lei 3—25 pe cap; pentru mici lei 0.50—6; pentru rămători lei 1.50—5. Prețurile aceste nu sunt mari și grele, dacă n'ar fi celelalte îndatoriri, avaturi, angarale, prisose și rămășiți cari încarcă pe țăran. Rămășițele acestea leagă câteodată grozav pe sătean de moșia mare. Prețurile cu cari e tocmit pentru munca de vară și cari îi se hotărâse atunci când se închee socotelile, sunt de obicei mult mai mici, fiindcă îi se pun iarna, când prețurile muncilor agricole sunt coborâte; în realitate însă țăranul

muncind vara, când prețurile sunt urcate, e furat fără de milă.

De altmintrelea, țăranul e furat peste tot locul, cu prilejul învoelilor. El nu poate face un pas, nu se poate mișcă fără ca să fie jefuit. Invoelile ar mai fi, la urma urmelor, cum ar fi; țăranul, muncind peste măsură, el cu toată familia lui, ar scoate-o în cele din urmă la un capăt, cu toate că, oricât ar fi de ușoare învoelile, e în pagubă; dar ceea ce face ca ele să fie așa de apă-sătoare și grele este chipul lor de aplicare, hoția care domnește peste tot la punerea lor în practică, jaful și samavolnicia care e la temelia lor.

Am zis că țăranul e furat peste tot. Am dat o pildă cu încărcarea la datorii. Ași putea înmulți pildele la nesfârșit. Să luăm însă un contract agricol și să-l urmărim dela început până la sfârșit în toate stipulațiunile lui: vom vedea că dela început până la sfârșit țăranul e jupuit până la sânge.

Să începem cu măsuratul pământului. De regulă țăranul e furat la măsurat fără de rușine; el știe că e furat, dar nu se poate împotrivi; el primește să i se dea pământ mai puțin decât s'a învoit să ia și să muncească la reșfet pământ mai mult decât a fost învoiala să-i se dea. Dacă, uneori, se împotrivește, apoi e bătut de către agenții și vechilii curții, cari sunt răsplătiți de stăpânul lor după cum știu să bage

mai bine spaima în țărani și să-i se jefuiască mai cu temei. Am arătat că sunt proprietari și arendași cari își muncesc câte un sfert și chiar câte o jumătate de moșie numai din muncile nefăcute și datoriile stoarse dela țărani; tot astfel de întinderi mari sunt lucrate *degeaba* de către locuitorii cari au fost furăți la măsurătoare. Pentru a ne da seamă de hoțiile nerușinate cari se fac la măsuratul pământului voi da un exemplu. Să presupunem că un țăran ia în dijmă, una și una, trei pogoane pe lângă cari trebuie să facă un pogon de grâu reșfet. După această învoială, țăranul plătește, conform socotelei pe care am făcut-o mai sus, 77 lei arenda pogonul luat. Oamenii proprietății îi dau însă la măsurat 2.70 pogoane nu 3, iar pogonul de reșfet i-l dau cu mult mai mare. Din pricina acestor furături, țăranul plătește dar pogoanele lui mult mai scump de cum am arătat la început că le plătește — cu 40% mai scump, după cum se poate face lesne socoteala — așa că paguba lui este cu atât mai urcată.

Dar numai aci e furat? La dijmuire nu e mai bine, la zilele cu carul nu e mai bine, la căratul bucatelor, la trier sau la altele nu e mai bine, la luarea socotelilor nu e mai bine, orunde se întoarce și se învârtește nu e mai bine. Intrebați pe un țăran ce plătește la căratul bucatelor, cum îi se măsoară productele cu banițe

falsă pentru ca să-l încarce apoi cu datorii; la dijmuire, cum i se iau bucatele cele mai bune și frumoase și i se lasă cele mai urâte și fără de valoare și cum e înșelat și aici; la mușchii și limbile de porc, la ouă și găini, la brânză și mierea ce i se ia și, în sfârșit, la tot locul și la tot pasul.

Dar apoi la erbărit! Ceeace se dă țăranului nu e pășune, ci o batjocură. Arendașul sau proprietarul îngrămădesc pe un loc strâmt cât mai multe vite; locul e de regulă șterp, nesănătos și un isvor nesecat de boli pentru vite și oameni. În asemenea condiții, cum vreți să aibă țăranii vaci de lapte pentru el și copiii lui, cum să mai crească și să prăsească vite de soiu? Din pricina lipsei pășunilor, a erbăritului scump și a imășurilor păcătoase, țăranul nu poate ține vite de prăsilă ci abiă niște vite pipernicite de jug.

E ușor de zis ca țăranii să cultive mai multe plante de nutreț pe locurile lor, dar e greu de făcut aceasta. Guvernele noastre, în nepăsarea lor, au lăsat proprietatea țărănească în voia soartei și în plata Domnului. Pământurile satenilor sunt și azi nehotărnicite între ele. La 1864, când cu împrumutările, s'au hotărnicit numai moșiile mari față de loturile țărănești, dar aceste din urmă au fost lăsate nehotărnicite între ele, așa că toate sunt una, și ceeace cul-

tivă obștea satului, trebuie să cultive fiecare. Lucrul e ușor de înțeles, căci cum ar putea de pildă unul sau mai mulți țărani să pue lucernă, trifoiu sau alte plante de nutreț la tarla, atunci când ceilalți locuitori puind grâu sau porumb, dau drumul vitelor în miriști după culesul bucatelor? Țăranul este dar silit să primească pășunea pe care i-o dă arendașul sau proprietarul, în orice condiții vor aceștia din urmă. Una din cele mai mari ramuri de avuție a unei țări agricole: creșterea vitelor, este deci împiedicată de lipsa de pășuni și de calitatea proastă a islazurilor cari nici nu sunt islazuri.

Proprietarii sau arendașii nu vor însă să știe de nimic. Lor puțin le pasă de țărani și de țară. Pe ei tot ce-i privește este câștigul. Legile? Nu există pentru dânșii. Ei își bat joc de legi. Legea tocmelilor agricole hotărăște limpede la art. 3 :

„Contractele pentru pășune (islaz) nu se vor putea încheia pe cap de vită decât cu indicațiunea întinderii de pământ pentru care se face închirierea“.

Legiuitorul a avut de gând să împiedice prin acest articol ca proprietarii și arendașii să îngrămădească prea multe vite de ale locuitorilor pe un loc mic; dar n'a împiedicat nimic, fiindcă legea se calcă cu sfruntare, netrecându-se în contracte întinderea islazului. Primăriile, deși

cunosc cuprinsul legii tocmelilor agricole, legalizează totuși contractele cele nelegale.

Dar numai aci se oprește oare călcarea legilor și în special a legii tocmelilor agricole? Nici decum. Art. 4 al acestei legi zice :

„Nici un contract nu va putea stipulă, în afară de muncă, dijmă și bani, o plată în natură ce nu ar fi produsul pământului în cauză“.

Contractele agricole prevăd însă toate dări în natură : ouă, limbi și mușchi de porc, brânză și miei, unt, miere și așa mai încolo. Nu e produs de pe care să nu se dea dijmă proprietății, așa că se poate spune cu drept cuvânt că țăranii nu numai dau câștiguri mari arendașului și proprietarului, dar îi și hrănesc. Vai de locuitorul care nu dă ouăle, găinele sau celelalte lucruri de ale mâncării, prevăzute în contracte sau învoite în tăcere ; toate aceste se trec apoi la datorii cu prețuri îndoite și înzecite.

Iată de pildă biletul de socoteală ce am primit chiar zilele acestea din satul . . . . jud. Dâmbovița. Este biletul de socoteală al locuitorului . . . . Oricine îl poate vede. Țăranul a fost socotit în ziua de 4 Decembrie 1906. El trebuia să facă muncă sau să dea bani sau lucruri în natură în valoare de 411 lei 85 b., dar n'a putut răspunde decât cu 165 lei, așa că a mai rămas dator cu 246 lei 85 b. și desigur va mai rămâne dator și în anii viitori, poate totdeauna. În biletul

de socoteală vedem trecute următoarele dări în natură : 24 ocale fasole, 8 pui de găină, socotit a 1 leu puiul, 10 ouă și un mușchiu, socotite pe prețul de 3 lei, toate dări oprite de lege. Primăria a legalizat însă contractul agricol care prevede aceste angarale.

Ea l-a legalizat, cu toate că mai are și o altă abatere dela legea tocmelilor agricole : aceea asupra dobânzilor. Art. 24 oprește orice dobândă pentru rămășițe ; în biletul de socoteală de care vă vorbesc acum, este însă trecută o dobândă de 12% pentru rămășițe.

Iată un alt caz în privința aceasta :

Un locuitor rămăsese dator unui arendaș 1 zi cu carul : 5 lei (preț îndoit), 3 zile cu mâ-nile à 3 lei, și un transport de 2 chile la schelă à 3 lei, în total lei 20, în loc de 10 cât ar fi fost prețul obicinuit iarna. Pentru acești 20 lei, țăranul s'a îndatorat a munci în anul viitor : 2 pogoane secerate à 5 lei pogonul, și un pogon săpat, cules și cărat : 10 lei, în total 20 lei, iar cu dobândă un pogon ogor, 4 lei. Muncile acestea, făcute vara, ar fi adus țăranului un câștig de 37 lei, socotite muncile pe prețurile locului. Țăranul a plătit dar 37 lei pentru 10 lei, adică o dobândă de 370%.

Cazuri de acestea nu sunt rare ; ele sunt regulă. Legile se calcă toate, și cu deosebire legea tocmelilor agricole. Legea aceasta prevede

la art. 30, ca să se lase țăranului două zile lucrătoare, Vinerea și Sâmbăta, pentru a-și face muncile agricole pe pământul lui.

Cine respectă însă acest articol? Țăranul e îndatorat să facă întâiu toate lucrările arendașului sau proprietarului, și numai în urmă pe ale sale. Faptul acesta are de urmare că toată gospodăria țăranului e așezată pe o temelie șubredă. Săteanul, fiind silit să întârzie cu lucrările pe pământul său, bucatele lui es rele și cu preț mai mic. Țăranul are deci și aici pagubă, după ce pierde în toate părțile și e jefuit de toată lumea.

Invoielile sunt făcute așa, ca țăranul să muncească cât mai mult, fără a se alege cu ceva; iar proprietarul sau arendașul să câștige cât mai mult, cât mai cămătărește. Am arătat mai sus isvoarele de câștig necinstit în dauna țăranului, dar sunt departe de a le fi înșirat pe toate; n'aș isprăvi dacă aș stă să vorbesc de fiecare în parte. Tot ce mișcă la sate și vine în legătură cu moșia mare prin învoieli, e un isvor de apăsare pentru țărani. Astfel, sunt de pildă diferitele taxe, cum pândăritul, podăritul, claca, coșurile cu porumb sau cu alte produse și așa mai încolo, toate oprite de lege, dar luate dela țărani în așa chip, ca să curgă cât mai mult câștig nedrept în punga arendașului. Numai cât plătește țăranul pentru pândărit, peste

ceeace ar trebui să plătească, s'ar putea întreține o poliție rurală ca lumea.

La sate nimeni nu mai stă să facă socoteală. Ceeace poruncește curtea, aceia trebuie să se facă. Obiceiul a ajuns așa de înrădăcinat, încât nimeni nu se mai miră. Se miră oare sclavul negru din colonii că albul îl ține în jug și îl muncеște de moarte? El știe că așa trebuie să fie, că lucrurile sunt lăsate de Dumnezeu în felul acesta și nu altul, și că omul de rând trebuie să fie robul plecat al stăpânului.

Aceasta și este morala care domnește la sate. Personalul moșiilor este ales pe sprânceană, ca să ție pe țărani în frică și respect de boer „sau de cucon“. Nimic nu se pedepsește la sate mai rău ca nesupunerea față de stăpâni: Morala din vremile șerbiei.

Bătăile, se înțelege dela sine, sunt ceva obișnuit. Oamenii curții bat la toate prilejurile. Și așa fiind, să ne mai mirăm că imoralitatea domnește la sate, că țăranul e brutal, că își bate femeia, și că nu are simțiri mai umane? Dar cine demoralizează mai mult pe țăran, cine-l învață mai bine să înșele, să fie șiret și viclean, să fure chiar, ca logofeții și vechilii proprietății?

La sate domnesc moravuri pe cari noi aceștia din orașe nu le-am îngădui cu nici un preț. Inchipuiți-vă de pildă un decret de expulzare dat de un locuitor contra altuia. Am aci, sub ochi, următorul act. Il reproduc întocmai:

Ion R. Preda

«din comuna. . . . . județul Dâmbovița își
«poate luà locuri în altă parte din cauză că din
«moșia d-lui. . . . . este *expulzat*, deși ră-
«mâne dator 96 lei, afară de dobânda cu 15⁰/₀;
«se obligă a achită această datorie prin muncă
«când va fi chemat».

După cum vedeți, un adevărat decret seniorial, de autoritate. Locuitorul Preda e expulzat de pe moșie, dar datoria plus dobânda (dobânda cea oprită de lege), tot o va plăti.

Toate acestea sunt însă nimicuri față de unele acte de exploatare, cari sunt adevărate monstruoziități. Cunosc cazuri cari par de necrezut, așa de ciudate și nefirești sunt. Un caz de pildă, din Romanați, unde pentru împrumutul a câtorva ocale de porumb luate dela proprietar în valoare de 7 lei, țăranii au fost siliți să plătească 235 lei sau o dobândă de 3.357⁰/₀. Proprietarul nu vroiă să le primească plata și porumbul în anii buni, pentruca să se adune dobândă peste dobândă și să-i încarce cu prețuri duble și astfel a ținut pe oameni timp de zece ani, până a scos 235 lei pentru 7 lei.

Un alt caz. Un țăran din Slobozia (Ialomîța) luase dela proprietar două băniți vechi de fasole, cu îndatorirea de a înapoiă patru băniți cu grâu. În anul următor însă vine grindina, bate locul și omul nu poate plăti; datoria se

schimbă atunci în muncă. Omul e întârziat și la muncă și afacerea ține vre-o 12 ani, când țăranul, chemat în judecată, plătește în fața judecătorului un rest de 23 lei. După socoteala făcută de judecător în ședință, urmează că țăranul a plătit pentru cele două banițe de fasole, în bani, în muncă și în bucate, suma de 506 lei; două băniți de fasole având în mijlociu o valoare de 6 lei, urmează că proprietarul a luat o dobândă de 8.433^o/_o.

Faptele aceste sunt riguros adevărate. De altfel nu sunt singurele. Asemenea lucruri se întâmplă zilnic la sate. Înainte vreme, nu de mult, chiar acum 10—15 ani, — poate și azi încă — perceptorii vindeau ei brațele sătenilor și ale fiilor lor la arendași sau proprietari pentru ca din simbria lor să-și ia ratele datorate de țărani pentru pământul dat la 1864. Mi s'a spus că și azi perceptorii din ținuturile unde se cultivă sfecla de zahăr, se îndatorează față de fabricanți ca să silească pe țărani a cultiva sfecla cu prețuri scăzute.

Toate aceste nedreptăți strigătoare la cer se fac numai și numai fiindcă învoelile sunt apă-sătoare și țăranul, sărac și neștiutor, e silit să le primească așa cum sunt.

Învoelile sunt dar izvorul tuturor relelor cari bântue satele. Ele sunt pricina că țăranul nu poate ajunge la bună stare, că țăranul e în mi-

zerie, că nu are locuință sănătoasă și nu mănâncă bine, că nu poate pune bani deoparte pentru a-și cumpăra pământ, că nu poate ține vite de prăsilă și că moravurile sunt așa de păcătoase la sate. Invoelile țin pe țăran încătușat în lanțuri de fer. Ele nu-i dau libertatea să se miște în voe; ele îl robesc și fac dintr'însul o unealtă de muncă, un lucru, o mașină.

Invoelile sunt făcute așa că tot folosul muncii agricole este al proprietarului și toată paguba a țăranului. Aceasta lămurește de ce arenzile se pot urcă în chip nebunesc, fără ca să se fi întâmplat alt nimic care să îndreptățască această urcare, decât împilarea și mai neîndurătoare a țăranilor prin invoeli. Lucrul e limpede ca lumina soarelui. Dece s'au urcat arenzile în ultimii ani? Oare s'a urcat prețul bucatelor? Nu. Atunci? Faptul se explică foarte ușor: se apasă țăranii, se îngreunează și mai mult invoelile, se urcă prețul hectarului și al falcei de arătură, hectarului sau al falcei de imaș, și treaba e făcută.

Intrebarea e acum: Oare mai poate merge multă vreme așa? Eu unul cred că nu. Țăranii, orcum, tot s'au mai luminat în ultimul timp; ei au început să vadă, să auză și să înțeleagă. Ei au început să simtă apăsarea și rușinea înjosirii. Ei încep, doamnelor și domnilor, să devie cetățeni, oameni liberi, egali înaintea legii, în-

temeiați pe drepturile date prin Constituțiune tuturor românilor. Țăranii de azi nu mai sunt țăranii de ieri : turmă supusă, dusă ușor de niște stăpâni fără de inimă. Nu, ei încep să se miște.

Oamenii noștri de stat, partidele noastre politice, nu văd însă nimic și nu aud nimic. Ele nu-și dau seama că nu în zadar au fost pătrunse satele de lumina ce le-a venit atâta vreme dela orașe, o lumină slabă, ce e dreptul, dar îndeajuns de mare ca țăranii să vadă ce se petrece împrejurul lor și să nu mai vroitască a fi tratați ca niște vite de jug.

Conducătorii țării împing, fără să știe, la o stare de lucruri din cele mai grave și serioase. Nepăsarea lor e criminală. Nevroind să scoată pe țăran din sărăcie și să le dea altfel de învoeli de cum sunt cele de azi, partidele noastre duc hotărît lucrurile spre prăpastie. Orbite de interesele lor, ele nu vor să priceapă că a sosit momentul ca să dea țăranilor ceea ce cer de atâta amar de vreme și pentru care au făcut răscoală la 1888, anume : învoeli mai blânde.

Învoeli blânde, zicem și noi, căci altfel va fi rău. Nu se mai poate îngădui ca țăranul să zacă în sărăcia de acum, din pricina învoielilor. Să nu ne înșelăm : Nici băncile populare, nici tovărășiile de tot felul, nici obștiile sătești, nici chiar împrumutările, nu vor stârpi relele mari de cari suferă satele. Indreptarea învoielilor însă,

da! Să facem ca învoielile să fie mai bune, și atunci țăranul, muncind, se va putea ridica la bună-stare economică, și printr'insa la bună-starea morală și culturală. Fără de îmbunătățirea învoielilor — nici o altă îmbunătățire nu va avea folos.

Trebuie să se ia măsuri mari și întinse ca țăranul să nu fie așa de atârnat de moșia mare, dându-i-se islaz comunal, fixându-se niște prețuri de muncă, peste cari arendașul și proprietarul să nu poată trece nici iarna, nici vara, oprindu-se șicanele la dijmuit și la alte munci, și luând prin lege măsuri ca toate felurile de abuzuri cari se obicinuesc la sate, în paguba țăranilor, cu prilejul învoielilor, să nu se mai poată face. Și pentru ca legile votate să se respecte, și administrația să facă administrație cinstită, iar nu să fie în slujba celui puternic, să se dea țăranului drept de vot egal cu orășenii, ca prin trimișii lui în Parlament să poată controla administrația și chema la răspundere pe guvern.

Acestea sunt măsurile ce ar trebui să se ia pentru a schimba starea de lucruri dela sate, și a face din milioanele de țărani cetățeni și români vrednici.

Imi dau foarte bine seama, doamnelor și domnilor, de greutățile mari ce ar trebui învinse, pentru a aduce la îndeplinire aceste măsuri adânci de îndreptare. Știu ce piedici li se pun

în cale și ce interese uriașe s'ar împotrivi la realizarea lor. Dar, cu toate acestea, măsurile de mai sus tot vor trebui să se iee, fiindcă, fără de ele, nu încap deslegare în chestiunea țărănească. Dacă nu se îndreaptă în bine învoielile, și dacă nu se înființează islazuri comunale, iar dacă prin fixare de prețuri pentru munci, prin înlăturarea jafului și a nedreptăților, nu se desrobește pe țaran de moșia mare, atunci toate celelalte îmbunătățiri sunt de prisos. Acî e răul, și acî trebuie adusă îndreptarea. Și se va aduce, fiindcă altfel țara noastră nu se va putea întări nici odată, și neamul nostru românesc de pretutindenea nu se va putea ridica nici el la unirea pe care o visăm cu toții.

Iar datoria noastră, a acelora cari avem dragoste sinceră pentru țarani, este ca să lucrăm fără preget pentru a lumina pe cei dela orașe și din partidele politice că e în interesul tuturor de a dà din vreme îmbunătățirile de cari au nevoie țaranii. Să ne silim cu toții a răspândi această convingere, pentruca schimbarea în bine să se facă fără de zguduiți și fără de turburări.

Și numai atunci, când schimbarea se va face, vom putea spune că neamul nostru e la adăpost de vremi grele, fiindcă numai atunci va fi într'adevăr tare și de neînvins. În buna-stare a țărănimii, stă bună-stare a neamului. Să lu-

crăm pentru ridicarea țaranului, căci vom lucră pentru dreptate și pentru țară. Nedreptatea, silnicia, jaful și necinstea să dispară dela sate. Să nu mai fie omul rob la om! Să înceteze starea de lucruri care ne face de rușine și ne ține pe loc, fără a putea înaintă pe calea largă. Și plină de soare a propășirii! Să luptăm c țăranii să devie oameni egali cu noi și cetățeni egali înaintea legii, făcând ca învoielile, așa cum sunt azi, să piară, și atunci ne vom putea mândri că am săvârșit un lucru neasemuit de mare, pentru care vom fi bine-meritat dela țară și neam.

